

lagar, kromosomer och befolkningsgenetik.

Andra halvan av boken behandlar grundläggande mekanismer för differentiering, tumörutveckling och genetiska sjukdomar. Här beskrivs resultaten av den snabba utvecklingen inom medicinsk genetik och viktiga sjukdomsgruppers uppkomstmekanismer i formen av en uppslagsbok i korta avsnitt. Exempelvis behandlas lipidrubbnings genetik på fyra sidor liksom hemoglobino-patier och den »nya» sjukdomsgrupp som orsakas av tri-nukleotidexpansion. Boken avslutas med ett avsnitt om människans genkarta och lokalisation för kända gener på kromosomerna samt en ordlista.

Högaktuell

Boken är synnerligen koncentrerad och innehållsrik och i ett trevligt format. Den är därmed med nödvändighet ytlig i vissa partier, men det finns rikligt med referenser för vidare studier. Styrkan ligger i dess aktualitet. Många referenser ges till genombrottsartiklar publicerade under 1994 och 1995. Den kan varmt rekommenderas för alla kliniker och studenter som vill följa denna kunskapsutveckling och som snabbt vill få en allmänorientering. Denna grupp torde bli större framöver ju mer molekylärgenetiken dyker upp i varje läkares vardag. •

Alltför tunt om stort fält

Anil K Rustgi, ed. **Gastrointestinal cancers. Biology, diagnosis, and therapy.** 663 sidor. Philadelphia: Lippincott-Raven, 1995. Pris \$ 195. ISBN 0-7817-02763.

Recensent: professor Bengt Zederfeldt, kirurgiska kliniken, Universitetssjukhuset MAS, Malmö.

Redan av bokens titel framgår att redaktören och hans 62 författare påtagit sig uppgiften att täcka ett oerhört stort och expansivt fält. När sedan målgrupperna anges vara läkare, vetenskapsmän, medicine studerande och »allied health personnel» inom gastroenterologi, medicinsk och kirurgisk onkologi, radioterapi, patologi och cancerbiologi ligger misstanken nära till hands att man försökt gripa över ett alltför stort område.

Även om redaktören lyck-

ats hålla författarna i strama tyglar besannas misstanken att det inte varit möjligt att åstadkomma tillräckligt djup och bredd i framställningen. Man har försökt kompensera detta med mycket rikliga referenser och däri ligger bokens största förtjänst.

Det är emellertid svårt att se att någon av de tilltänkta målgrupperna skulle finna tillfredsställelse i detta verk. •

Grundläggande aspekter på stress

Matthew J Friedman, Dennis S Charney, Ariel Y Deutch, eds. **Neurobiological and clinical consequences of stress. From normal adaption to post-traumatic stress disorder.** 551 sidor. New York: Lippincott-Raven Press, 1995. Pris \$ 144. ISBN 0-7817-0177-5.

Recensent: professor Töres Theorell, Statens institut för psykosocial miljömedicin, Stockholm.

Detta är en omfattande och mycket användbar bok för alla som är intresserade av den nya forskningen kring grundläggande aspekter på stress. Redaktörerna och deras medförfattare har skrivit en serie översikter över det mesta på området – från hjärnans mikroanatomiska kartor över var alla transmittorer som är relevanta i stressreaktionerna finns lokaliserade i hjärnan till det komplexa samspelet mellan olika delar av hjärnan, hypofysen och binjurarna och sedan till kroppsliga reaktioner vid psykologiska stimuli i samband med olika långvariga stressstillstånd.

Långvariga reaktioner

I den här boken skiljer man mycket konsekvent på långvariga och kortvariga stressreaktioner. Den traditionella stressforskning som bygger på experimentella korttidsexperiment i laboratorier framstår som otidsenlig, eftersom den inte kan ge några svar på frågor om hur långtidsstress påverkar oss. Långvariga störningar i sättet att reagera på vardagliga stressreaktioner är ett huvudte-

ma. Författarna spekulerar i att skillnaderna mellan djup depression, kroniska utmattningstillstånd och post-traumatiska stress disorders (PTSD) skulle kunna bero på olikheter i regleringsstörningar i de komplexa systemen.

I den djupa depressionen går binjurebarken på högvarv och de höga kortisolnivåerna i blod verkar inte att kunna bromsa insöndringen av »corticotrophic releasing hormone» (CRH) från hypothalamus som de skall göra under normala förhållanden. Vid de kroniska utmattningstillstånden är det istället en kraftigt minskad insöndring av CRH som tycks vara problemet, och denna leder i sin tur till låg aktivitet i binjurebarkens produktion och insöndring av kortisol.

Vid PTSD tycks störningen bero på någon annan rubbning i regleringen. Vid dessa tillstånd har man i allmänhet låga kortisolnivåer i blod och enligt flera studier normala psykofysiologiska reaktioner på ospecifika laboratoriestimuli, medan däremot stimuli som påminner om de traumatiska händelser som personerna varit med om utlöser kraftiga psykofysiologiska reaktioner.

Andra system

Inte bara det i tidigare stressforskning så omhuldade hypothalamus-hypofys-binjurebarksystemet diskuteras, utan även en rad andra system som har relevans för vårt sätt att reagera, t ex dopamin, serotonin, oxytocin, neuropeptid Y, neurotensin och neurokinin.

De basala mekanismerna bakom kort- och långtidseffekter diskuteras också, t ex i ett kapitel med titeln »Regulation of intracellular signal detection and gene expression by stress» (Ronald S Duman). Även thyreoideasystemet diskuteras, eftersom detta har särskild betydelse i långtidsstressmekanismer. Centrala nervsystemets aminosyror har fått ett särskilt kapitel liksom sambanden mellan långtidsstress och immunologi.

Ger förklaringar

Andra hälften av boken ägnas åt psykiatriska aspekter av långtidsstress. Epidemiologiska, psykofysiologiska och farmakologiska aspekter på PTSD har t ex fått särskilda kapitel.

Denna bok borde finnas i alla bokhyllor på institutioner som sysslar med stress och PTSD. Jag har själv haft flera aha-upplevelser. Jag tycker att jag fått förklaringar till flera empiriska resultat i vår egen forskning, t ex att prolaktinkoncentrationerna i serum stegras när vi (både män och kvinnor) går igenom situationer som präglas av depressiv maktlöshet, medan patienter med mera renodlade ångeststillstånd istället har låga prolaktinnivåer, att vissa funktioner i immunsystemet stimuleras under kortvariga stressstillstånd men istället dämpas vid långvariga påfrestningar och att personer med långvariga stressstillstånd ofta har låga serumkortisolnivåer.

Den som vill ha en beskrivning av vilken psykosocial miljö som framkallar långvarig stress får däremot inte mycket till livs i denna bok. •

Vaccination mot graviditet

C P Talwar, Raj Raghu-pathy. **Birth control vaccines.** 171 sidor. Berlin-Heidelberg-New York: Springer Verlag, 1995. Pris DM 154. ISBN 3-540-58904-X.

Recensent: professor Marc Bygdeman, kvinnokliniken, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Under senare år har man satsat på att utveckla nya kontraceptiva metoder som bygger på en aktivering av det immunologiska systemet. Vi vet sedan länge att förekomst av antikroppar mot sädesceller hos både kvinnor och män är en inte helt ovanlig orsak till ofrivillig barnlöshet.

Eftersom den process som leder till ett befruktat ägg, implantation och graviditet innehåller en rad olika steg, kan man tänka sig många olika typer av vacciner. Förutsättningen är att antigenet skall vara av essentiell betydelse för reproduktionen, antigenet skall normalt förekomma intermittent och/eller i låg koncentration för att minska risken för auto-immuna komplikationer och immuniseringen skall vara reversibel och inte ha skadliga effekter på fosterutveckling eller på barnet om metoden fallerar.

I boken beskrivs en rad tänkbara möjligheter och hur